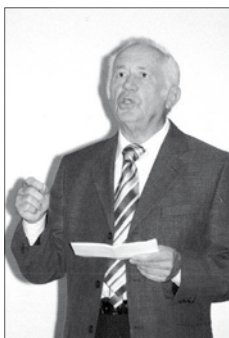

Élet a tudomány és a gradistyei horvátság szolgálatában

BDr. Bencsics Miklós, a Horvátországi Tudományos és Művészeti Akadémia tagja 1938. október 12-én született a magyar-osztrák határ mellett, a Vas megyei Nardán, egy gradistyei horvát anyanyelvű parasztcsaládban.

Bencsics Géza és Karlovics Szabina első gyermeke volt, akit egy leány és három fiútestvér követett. A magyar nyelvű általános iskolát szülőfalujában járta, ahol csak a katekizmust tanulták a helyi gradistyei horvát nyelven. Mivel édesanyja katonatiszt unokaöccse 1951-ben átszökött a határon, a Rákosi-féle kommunista rezsim elsőként internálta a közismert, becsületes, dolgos, „Lugarevi” (Erdésziek) ragadványnevű családot. A Jászberénytől hat kilométerre levő Hajta nevezetű tanyavilágba kényszerültek, Miklósnak onnan kellett oda-vissza gyalogolnia, hogy befejezze az általánost. Az adott körülmények miatt, semmilyen kilátása nem lehetett arra, hogy továbbtanulhasson, de jóindulatú iskolaigazgatója 1953-ban – kijátszva a Bencsics családról szóló „rossz káderlapot” – végül is, eljuttatta a budapesti Szerb-horvát Tanítóképző és Gimnáziumba. Az 1956-os forradalom félbeszakította tanulmányait, és többedmagával a szomszédos Ausztriába menekült. Előbb Grazban élt, majd 1957-ben a tiroli Gränben, a Magyarországról elkerült diákok részére megalakított gimnáziumban érettségizett. Bár már megkapta a kanadai letelepedéshez szükséges okmányokat, ő mégis a bécsi egyetemet választotta. 1957-1962 között az ottani Bölcsészettudományi Kar Szlavisztikai és Történelmi Tanszékének hallgatója volt, tanári diplomát szerzett. 1963-ban írt doktori értekezése a gradistyei horvátság nagy felvilágosítójáról, Mate Mersity Miloradity lelkésről és költőről szól (aki Horvátkimlén – a mai Kimlén – volt plébános, ott is piheni örök álmát).

Nejével, a Mosonmagyaróvár melletti Halászból családjával ugyancsak Ausztriába került Takács Erikával 1959-ben ismerkedtek meg és 1962-ben léptek házasságra. Kilenchnapos katonai szolgálatát 1968-tól tudta le az osztrák hadseregben. A burgenlandi Eisenstadtba (Kismarton) költözve nevelőként dolgozott a püspökség internátusában és a helyi tanítóképzőben, a Pedagógus Akadémián. 1984-2007 között a Bécsi Egyetem Szlavisztikai Tanszékén a gradistyei horvát irodalom és kultúra lektoraként, majd kinevezett professzorként tevékenykedett.

Dr. Bencsics Miklós 1972-1976 között a bécsi Gradistyei Horvát Nyomdai Társaság elnöke, a Gradistyei Horvátok Könyvtára, illetve 1994-ben a Gradis-

tyei Horvát Tudományos Intézet alapítója volt. Számos kulturális és szakmai társaság, köztük a Horvát Írók Társasága, valamint 1988-tól a Horvátországi Tudományos és Művészeti Akadémia (mindkettő székhelye Zágráb) tagja.

Jelentős írói-szerkesztői munkásságot folytatott. Főiskolai tankönyvet írt a kortárs horvát irodalomról, általános műveltségi ismeretekről (1996). Jelentősebb tanulmánykötete a Gradistyei horvátok irodalma a XVI. századtól 1921-ig (1998); A Gradistyei burgenlandi horvátok népszínháza (1998); A gradistyei horvátság drámai és irodalmi színházi kalauza (2000); A kultúra és az együttműködés városa Sopron (2008); A Gradistyei horvátok irodalma 1921-től a mai napig (2010). Szótárak és egyéb kézikönyvek is fűződnek a nevéhez. Ilyen például a Német–gradistyei horvát szótár (1982); a Gradistyei horvát–német szótár (1991); A gradistyei horvát nyelv grammatikája (2003) és A gradistyei horvát nyelv helyesírása (2009).

Szerkesztőként, társszerkesztőként harmincöt könyvet, illetve folyóiratot jegyzett. Tanulmányai és a könyvbemutatóin elhangzottak a közeljövőben jelennek meg a bécsi Horvát Nyomdai Társaság kiadványaként.

Dr. Bencsics Miklós akadémikust, a Horvát Irodalmi Enciklopédia (2010) horvát gradistyei íróként, nyelvészként és irodalomtörténészként említi. Mindezekhez azonban nyugodtan hozzátehető a tudós, filológus és a gradistyei croatista elnevezés is.

Bencsics igencsak nagy gondot fordított az ausztriai, szlovákiai, cseh- és magyarországi gradistyei horvátság irodalmának, kultúrájának és nyelvének terjesztésére. Ötvenévnyi tudományos kutatásaival, szorgalmával számos történelmi-kulturális és irodalmi mozaikkal gazdagította a gradistyei horvátok szellemi kincstárát. Elragadott, megmentett a feledéstől sok-sok emléket a jövőnek, biztosítva ezzel fennmaradásukat is. Mert, ahogy a gradistyei kultúráról önmaga is állítja: „...egységes unicum ezen a területen azonban e kultúra – és ezt nekünk sohasem szabad szem elől tévesztenünk –, a »csá-stokáv« tájszólás, amelyen a nép beszél, s amely tájszólások a legláthatóbb, legtestesebb és legerősebb jelei. A gradistyei horvátság kultúrájának az eredeti és jó kultúra használatához elkerülhetetlenül szükséges, a horvát nyelv használata.”

Miklóshoz, aki az iskolatársam volt, sok személyes emlék fűz. Először a Szerb-horvát Tanítóképző és Gimnázium épületében, a budapesti, erzsébetvá-

rosi Rózsák terén találkoztunk 1953 szeptemberében. A tanítóképzősök „B” osztályát, a gimnazisták „A” osztályának diákjai „Makarenkovityok”-ként gúnyolták. Ez a szóhasználat egyáltalán nem zavarta a huszonnyolc elsőosztályos tanítóképzős diákat, sőt valamiféle büszkeséget eredményezett.

Miklóssal egy padban ülve töltöttük el tanóránkat. A legeslegelején az Árpád-házi Szent Erzsébet-plébániatemplommal szemközti, szintén a Rózsák terén működő Iparitanuló Intézet, az ún. „Malmos” növendékeivel közös kollégiumban helyeztek el bennünket. Itt is – alul-felüli vaságyban – együtt pihentük ki a napi tanulmányi fáradalminkat. Később a VI. kerületi Munkácsy Mihály utca 15. sz. alatti Diákotthonban (az épület ma a Horvát Köztársaság nagykövetségének székhelye) ugyancsak – úgy az ágyas szobában, mint a szilencium-teremben, a csendes tanulás idején is – egymás mellé kerültünk. Annak ellenére, hogy Miklós gradistyei horvát anyanyelvű, így át kellett állnia a szerb-horvát nyelvi kifejezésekre, nagy szorgalmával és akarral, teljes mértékben elsajátította az úgynevezett „délsláv” nyelvet. Valamennyi tantárgyból kiváló tanuló volt, sokszor átsegített matematikai-mértani nehézségeimen. A gyakorlati alsóosztályokban történt „hospitálás” alkalmával is dicséretet kapott. A tanulóévek során, igazi és őszinte diákbarátság szövődött kettőnk között, amely – hála Istennek – a mai napig tart. Sajnos, az 1956-os forradalmi események az utolsó, negyedik kanyarban a „B” osztályt tíz hallgatóra lecsappantva, elválasztottak bennünket. Én a szülőfalumba, a magyar-jugoszláv határmenti Bács-Kiskun megyei Hercegszántóra, Miklós pedig Ausztriába került. Hiába kérleltem, hogy jöjjön velünk. A Diákotthon széttárt kapujában, azt mondta: „Köszönöm, mint testvéremnek, de én már döntöttem. Te délre mész, én Nyugatra, a többit bízuk a sorsra!”

Tiroli tartózkodása során levelezéssel tartottuk a kapcsolatot. Eisenstadti otthonteremtésekor és ottani tanároskodása idején – a Sopron melletti Kópháza gradistyei horvát színjászó, tambura és táncgyüt-

tesét kísérve – a határmenti burgenlandi Trajstov községben találkoztunk. Ekkor ajándékozott meg, szeretett pipájával és Miroslav *Krleža* horvát író „Bog Mars” (Mars Isten) című kisregényével. A későbbiek során a Sibenik városhoz közeli – a horvát idegenforgalom egyik gyöngyszemének számító – adriai „Szoláriszi” szállodák strandján futottunk össze. (Miklós bécsi egyetemi hallgatóit kísérte ide nyaralásra.) Feledhetetlen találkozás volt a Bécsi Horvát Centrumban 2011. június 16-án megtartott, Marko *Dekić-Bodoljaš* költészetét bemutató rendezvény is. Hasonlóan szép alkalmat hozott Emlékkönyvének idén március 18-án, a burgenlandi gradistyei horvátok hetilapja, a Hrvatske Novine és a községi Horvát Önkormányzat szervezésében szülőfalujában, a nardai művelődési házban megtartott bemutatója is.

Miklós 70. születésnapja eseményein más elfoglaltság miatt, sajnos meghívása ellenére sem vehettem részt, „Miklós barátomnak” ajánlással azonban elküldtem neki az „Emlékezés az októberi 1956-os forradalmi napokra” című írássorozatom egyik részletét, amely ugyancsak megjelent a Bencsics Miklósról szóló „Élet a tudomány és a gradistyei horvátság szolgálatában” alcímű Emlékkönyvben.

Hetvenötödik születésnapja és tudományos munkássága ötvenedik évfordulója tiszteletére 2013. november 22-23-án a bécsi Horvát Centrumban a Horvát Tudományos és Művészeti Akadémia védnökségével rendeztek tudományos tanácskozást, 2016. december 16-án pedig az akadémia könyvtárában tartották meg Zágrábban a tekintélyes filológus, nyelvész és egyetemi tanár életútjáról szóló – imént említett – Emlékkönyv külön bemutatását.

„A derék barátok, nem saját szántukból, de szétváltak. A mi ünnepeltünk, Bencsics Miklós, tudományos munkásságának köszönhetően, a Horvát Tudományos és Művészeti Akadémia tiszteletbeli tagjává vált Zágrábban, Dékity Márkó, költeményeinek köszönve, a Horvát Írók Társaságának tagja, ugyancsak Zágrábban. A két ember, a két sors, a két életút, az egyik Ausztriában, a másik Magyarországon, találkoztak Zágrábban.”

Dékity Márkó